

ПЕДАГОГИКА МЕН ӘДІСТЕМЕ МӘСЕЛЕЛЕРІ ПРОБЛЕМЫ ПЕДАГОГИКИ И МЕТОДИКИ PEDAGOGI AND METHODOLOGI PROBLEMS

МРНТИ 78.19.07

<https://doi.org/10.51889/2020-2.1728-7804.80>

Таубаева Ш.,¹ Иманбаева С.,² Балтабаева Ж.³

¹Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
^{2,3}Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан

ДОКТОРАНТТАРДЫҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ КӨРСЕТІЛІМДЕР АРҚЫЛЫ АУЫЗША БАЯНДАУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУ

Аңдатпа

Қазақстан Республикасындағы жоғары және жоғары білімнен кейінгі білім жүйесінде білім алушылардың құрамына академиялық оқу, академиялық жазу, академиялық сөйлеу, академиялық сауаттылығын дамыту мәселесі өзекті болуда.

Педагогика саласындағы докторанттар «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» атты базалық пәнді оқып-үйренеді. Бұл пән оларды дәрісханада көпшілік алдында сөйлеуге баулиды.

Сөз сөйлеу үшін білім алушы ғылыми баяндама жазып дайындайды. Ғылыми баяндама – зерттеушінің өзінің ғылыми ізденісінің, жобалауының, тәжірибесінің нәтижелерін баяндайтын көпшілік алдында сөз сөйлеуі. Сондықтан жоғары кәсіби біліктіліктің негізгі көрсеткіші ретінде ауызша сөйлеудің құзыреттілігін жетілдіру негізгі меже болып табылады.

Аталмыш пәннің мақсаты, құрылымы және мазмұны оқытушыға алты бағыт бойынша дидактикалық көрсетілімдерді жасауға және дәрістер мен семинарларда пайдалануға мүмкіндік тудырады.

Соңғы онжылдықта бұл көрсетілімдер докторанттардың педагогиканың философиялық және әдіснамалық негіздерін, педагогикалық зерттеудің әдіснамалық құралын терең пайымдауға және меңгеруге ықпал етті.

Түйін сөздер: педагогиканың философиясы, педагогиканың әдіснамасы, дидактикалық көрсетілім, докторант, ғылыми баяндама, ауызша баяндау құзыреттілігі

Taubaeva Sh.,¹ Imanbaeva S.,² Baltabaeva Zh.³

¹Al-FarabiKazakh national university,
^{2,3}Abai Kazakh national pedagogical university,
Almaty, Kazakhstan

THE DEVELOPMENT OF ORAL COMPETENCY THROUGH DIDACTIC DEMONSTRATIONS BY DOCTORAL STUDENTS

Abstract

The academic literacy among students development problem, which includes academic reading, academic writing, and academic performance, becomes relevant in the Republic of Kazakhstan, in the system of higher and postgraduate education.

PhD students in the field of pedagogy study the basic discipline "Pedagogy Philosophy and Methodology". This discipline is designed to educate them in public speaking to an audience with their search and experiment results throughout their studies.

For a speech to the audience, students prepare a scientific report. Report (scientific), researcher public presentation, which is a summary of his scientific search results, design, experiment. The purpose, structure and content of the discipline allows the teacher to systematize didactic presentations in six areas and use

them in lectures and seminars. Over the past ten years, these presentations have contributed to the deeper understanding and assimilation by PhD students of the pedagogy philosophical and methodological foundations, and the pedagogical research methodological tools.

Keywords: pedagogy philosophy, pedagogy methodology, didactic presentation, doctoral candidate, scientific report, oral presentation competence

Таубаева Ш.,¹ Иманбаева С.,² Балтабаева Ж.³

¹ *Казахский национальный университет имени аль-Фараби,*
^{2,3} *Казахский национальный педагогический университет имени Абая,*
г. Алматы, Казахстан

РАЗВИТИЕ КОМПЕТЕНЦИИ УСТНОЙ РЕЧИ ПОСРЕДСТВОМ ДИДАКТИЧЕСКИХ ДЕМОНСТРАЦИЙ ДОКТОРАНТОВ

Аннотация

В Республике Казахстан в системе высшего и послевузовского образования становится актуальной проблема развития у обучающихся академической грамотности, включающая в себя академическое чтение, академическое письмо, академическое выступление.

Докторанты специальности в области педагогики изучают базовую дисциплину «Философия и методология педагогики». Данная дисциплина призвана обучать их публичному выступлению перед аудиторией со своими результатами поиска и эксперимента на протяжении учебы.

Для выступления перед аудиторией обучающиеся готовят научный доклад. Доклад (научный), публичное выступление исследователя, представляющее собой изложение результатов его научного поиска, проектирования, эксперимента. Цель, структура и содержание дисциплины позволяет преподавателю систематизировать дидактические презентации по шести направлениям и использовать на лекциях и семинарских занятиях.

В течение последних десяти лет эти презентации содействовали глубокому осмыслению и усвоению докторантами философские и методологические основы педагогики, методологический инструментарий педагогического исследования.

Ключевые слова: философия педагогики, методология педагогики, дидактическая презентация, докторант, научный доклад, компетентность устного изложения

Кіріспе. Инновациялық технологиялардың дамуы және төртінші өнеркәсіптік революция коммуникацияның жазбаша формаларының басымдығына алып келді. Бұл бағыттағы халықаралық пәнаралық ізденістердің нәтижесінде ХХІ ғасырда білім беру жүйесінде академиялық сауаттылықты қалыптастыруға ерекше мән берілуде. Сол себепті, академиялық сауаттылық көптеген елдердің білім беру реформасының негізіне алынды.

Академиялық дағдылар ғылыми (академиялық) ортада коммуникативтік, ақпараттық, танымдық, шығармашылық қызметті жүзеге асыруға арналған. Олар ғылыми және ғылыми-көпшілік әдебиеттерді оқу, өзінің ғылыми мәтіндерін (ең алдымен мақалалар) жасау және ғылыми қызметтің нәтижелерін конференцияларда, семинарларда және басқа да ғылыми кездесулерде *презентациялар-көрсетілімдер* түрінде ауызша ұсыну үшін пайдаланады. Айталық, осы уақытқа дейін әлем университеттерінде білім алушыларға сөйлеу іскерлігін дамытуда практикалық көмек көрсету бойынша жеке зертхана құрылмаған, тек көпшілік алдында сөйлеу материалын жазбаша түрде дайындауға және білім алушыларға негізінен академиялық хат саласында кеңес беретін орталықтар қызмет көрсетуде [1].

Қазақстан Республикасындағы жоғары оқу орындарында үздіксіз білім берудің докторантуралық сатысының ерекшелігі – *білім беру үдерісі мазмұны мен технологиясының ғылыми-зерттеушілік сипаты мен басымдығы*. Ең бастысы докторантураның болашақ маманның кәсіби іс-әрекеттік көзқарасының қалыптасуына ықпал етуінде. Еліміздегі қазіргі докторантура шетелдік тәжірибені енгізуді, яғни ұйымдастырушылық, мазмұндық, технологиялық, сондай-ақ дүниеге көзқарастық (парадигмалық, әдіснамалық, тұжырымдамалық) өзгерістерді талап етеді. Мұндай жұмыс білім беру үдерісіне қатысушылардың құндылық әлемін, кәсіби және білімдік үйреншікті дағдыларын қайта қарастыруға әкеледі.

Докторантуралық білім берудің басты міндеті – білім алушылардың кәсіби ойлауын, кәсіби іс-әрекетіне көзқарасын ғылыми ізденіс құндылығын қалыптастыру. Мұны іске асырудың тиімді тетігі – білім алушылар мен оқытушылардың ғылыми-зерттеу әрекетін үйлесімді біріктіріп ұйымдастыру. Бұндай жұмысты отандық және шетелдік педагогикадағы жинақталған теориялық жетістіктерге сүйеніп жүргізген абзал.

Әдістеме. Жоғары кәсіби білім беру аясында отандық білім беру тәжірибесіне сәйкес магистранттардың зерттеудің әдіснамасын меңгеру мәселелері А.А. Булатбаеваның, А.Қ. Мыңбаеваның, А.С. Мизимбаеваның [2; 3; 4] ғылыми еңбектерінде кеңінен зерделенген. Ал докторанттарға академиялық білім беру және оларды диссертация дайындауға үйрету тәжірибесі сараланып, тұжырымдала қойған жоқ. Диссертацияларға қойылатын талаптар бұрынғы жүйедегі докторлық диссертацияға қойылатын талаптардан да асып түсетін тұстары да аз емес, оның үстіне үш жылда шетел тілін ғылыми тіл деңгейінде қолдану -күрделі үдеріс. Осындай жайттарға байланысты болашақ педагогтың әдіснамалық мәдениетін оның кәсіби-педагогикалық мәдениетінің құрамдас бөлігі ретінде жаңа сатыға шығарылуы қажет. Ғылыми әдебиеттерде педагогтың әдіснамалық мәдениеті кеңінен қарастырылған. Е.В. Бережнова, Е.В. Бондаревская, С.В. Кульневич, В.В. Краевский, И.А. Колесниковалардың еңбектерінде мұғалімнің әдіснамалық мәдениетін қалыптастыру зерттеу пәні ретінде алынды.

Докторанттарға базалық және таңдау пәндерінен дәріс оқылады, семинарлар, өзіндік жұмыстар өткізіледі. Докторантураға түскендердің деңгейі магистратурадағы әдіснамалық білімдерді, біліктерді, дағдыларды терең меңгергендігін аңғартпады, демек бұл тұста докторантурадағы әдіснамалық білім өткенді еске түсірумен шектелмей, білім алушыларға тұжырымдамалық деңгейде берілгені пайдалы. Сондықтан республикамызда *«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы»* атты пәнді енгізді. Себебі ХХ ғ.соңы мен ХХІ ғ. басында ғалымдар тағы да педагогика ғылымы мен практикасының даму үдерісін талдауда әдіснамалық мәселелерді жаңаша қайта қарастыруда. *«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы»* пәні – жаңа пән. Бұл салада оқу әдебиеті көп емес.

Ғылымның философиясы мен әдіснамасы, сондай-ақ педагогиканың философиясы мен әдіснамасының мазмұнын құрылымдау мен жобалау мәселелері зерттелуде. Білім беру кеңістігінде Әл-Фараби, С.И. Гессен, Т.Кун, В.С. Степин, Г.И. Рузавин, В.П. Кохановский, В.М. Розин, О.Г. Прикот, И. Лакатос, Ж.М. Әбділдин, К.Х. Рахматуллин, Т.Х. Ғабитов, А.Р. Масалимова секілді философтардың еңбектері мен «100 кітап» бағдарламасы бойынша философия саласынан қазақ тіліне аударылған әлемдік озық шығармалардағы жетістіктер педагогиканың философиясы мен әдіснамасын негіздеуге кеңінен қоланылуда[5; 6; 7].

Педагогикалық ғылымтану аясында Г.П. Щедровицкий, М.А. Данилов, Н.И. Болдырев, Ф.Ф. Королев, М.Н. Скаткин, В.С. Шубинский, Л.И. Новикова, Я. Скалкова, Б.С. Гершунский, Я.С. Турбовской, В.В. Краевский, В.И. Журавлев, Ю.К. Бабанский, В.И. Загвязинский, В.М.Полонский, Н.Д. Никандров, И.А. Липский, Н.В. Бордовская, В. И. Гинецинский, Г.Б. Корнетов, Л.В. Мардахаев, М.А. Лукацкий, М.В. Богуславский, А.В. Коржуев, Н.Д. Хмель, К.Ж. Қожахметова, А.Қ. Құсайынов, А.А. Булатбаева, А.Қ. Мыңбаева, Ш.М-Х. Арсалиев және басқа да әдіснамашы ғалымдардың іргелі монографиялары, оқулықтары, оқу құралдары, мазмұнды мақалалар жинақтары, бүкіл кеңестік және бүкіл ресейлік әдіснамалық семинарлар материалдары, ғылыми есептер мен мазмұнды мақалалар жинақтары зерттеушілер арасында кеңінен танымал. Бұл оқу басылымдарында педагогикалық ғылымтану саласындағы жинақталған ғылыми білім деп тұжырымдалған.

Нәтижелер.Философия педагогика ғылымын дүниетанымдық деңгейде де талдайды. Зерттеудің бұл саласы *педагогика ғылымының философиясы, білім беру философиясы, дидактика философиясы, тәрбие философиясы* деп аталады. Педагогикадағы пайда болған жаңа әдіснамалық бағдарлар ғылыми танылған соң, педагогтардың танымдық және тәжірибелік қызметінің логикасына әсер етеді, яғни әзір қайта қарауға жатпайтын шүбәсіз білімге айналады. Екінші мыңжылдықтың соңындағы оқиғалар тап қазір осындай сәт туғанын көрсетеді

Жоғары кәсіби білім беру аясында оқу теориялық білім берумен қатар білім алушылардың сөйлеу тілінің сапасын арттыруға көңіл бөлінуі тиіс. Бұл міндет кешенді жүргізілген жұмыстар арқылы іске асады. Сондықтан ауызша сөйлеу тілін дамыту бағыттары кешенді жұмыстар бойынша жүргізілуі қажет. Ондай жұмыстар іскерлік ойындар, ойталқы, ойбөліс, шығармашылық т.б. тапсырмалар кешенді түрде орындалса нәтижелі болады. Осындай жұмыстар білім алушының өзінің сөйлеген сөзіне мән беріп, сөзінің мазмұндылығы, баяндауының жүйелілігі, мәнерлілігі, сөздік қорының байлығы, бейнелі сөздерді пайдалануы секілді шеберліктерді игеруіне ықпал етеді. Сөйтіп,

білім алушы тілдік қатынас кезінде тілдік құралдарды таңдап, жүйелі сөйлеуге төселеді. Олардың жеке тұлға ретіндегі мәдениеті, ой-өрісі, дүниетанымы, әдеби тілде сауатты сөйлей білуі – болашақта жақсы маман болуының кепілі [8,38].

Әлемдік озық жоғары оқу орындары білім алушылардың академиялық сауаттылығына, яғни академиялық оқу, академиялық жазу және академиялық сөйлеу сауаттылығын меңгеруіне басымдық беріп отыр. Бұлардың ішінде докторанттар үшін маңыздысы ауызша баяндау қабілеті, себебі олардың докторлық диссертацияны жазып дайындау барысында зерттеу тақырыбының көкейкестілігін негіздеу, зерттеуінің нәтижелерін ғылыми тілде түсіндіру, ғылым әдіснамасы жайлы пікір сайыстарға қатысу, өз зерттеуі туралы форумдарда сөйлеу, диссертацияны қорғау сияқты міндетті жұмыс түрлері оның оқу, жазу сауаттылығынан бөлек академиялық сөйлеу құзыреттілігін талап етеді. Осы жайтты ескере отырып, докторантқа өз ойын жазбаша және ауызша жеткізуге үйрететін «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәніне үлкен жауапкершілік жүктеліп отыр.

Қазіргі уақытта «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәні педагогика саласында докторанттар даярлауда маңызды орын алып отыр. Сондықтан докторанттарға оқытылатын «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнін оқытудың тәжірибесі негізінде олардың ауызша баяндау құзыреттілігін дидактикалық көрсетілімдер арқылы дамыту мүмкіндіктерін қарастырдық. Докторанттар магистратура бағдарламасы бойынша аталмыш құзыреттілікті дағдылар деңгейінде игеріп келеді. Дегенмен, ғылыми тілде ауызша баяндау барысында біршама қиындықтарға кезігетіні анық, өйткені жазбаша даярланған мәтін ауызша баяндағанда кейбір маңызды пайымдауларды түсіндіруге жеткіліксіз болатын тұстары байқалады. Негізінен ауызша баяндауда дидактикалық көрсетілімдер айтылатын ойларды нақты жеткізуге көмектеседі. Бұл тұжырымдар дәлелді болу үшін аталмыш пәннің мазмұнына сай дидактикалық көрсетілімдер жүйесін ұсынып, ғылыми жұмыс нәтижелерін баяндау құзыреттілігіне ерекше мән беріледі [9; 10].

Бұл пән докторанттардың педагогика ғылымы әдіснамасын ғылымның философиясы мен әдіснамасына негіздей отырып меңгертуге бағдарланған. Болашақ маманның педагогиканың философиясын және әдіснамасын меңгеруі оған педагогиканың философиялық негіздерін және оның әдіснамасын жақсы бағдарлай алуға, ғылыми-педагогикалық зерттеу ұйымдастыруға және жүргізуге мүмкіндік береді.

«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнін оқытудың мазмұнын, мақсаты және міндеттерін нақтылау қажет. «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнінің мазмұны ғылым философиясы және әдіснамасы, педагогиканың философиясы және әдіснамасы, педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістемесі саласындағы іргелі теориялық білім мен тәжірибенің озық үлгілерін қамтиды. Ғылымның соңғы жетістіктеріне сүйенсек, педагогиканың философиясы дегеніміз – педагогиканы зерттеуге қажет философиялық заңдардың, тұғырлардың, принциптердің, категориялардың, әдістердің, философиялық білімдердің (логика, этика, эстетика және т.б.) инновациялық (қайта құрушылық) әлеуетін қолдану жүйесін құрайтын педагогикалық ғылымтану саласы [10;11].

Бүгінгі күні педагогиканың әдіснамасы: педагогика ғылымындағы зерттеу әрекетінің бағыттарын, мақсатын және құрылымын, сондай-ақ жаңа білім алудың ұстанымдары мен әдістерін анықтайтын жалпы гносеологиялық нұсқаулар жүйесі; педагогикалық зерттеу үдерісі және оны қамтамасыз ететін әдістері зерттеу пәні болып табылатын педагогиканың әдіснамасы аясындағы арнайы пән; ғылыми әдістер туралы теориялық ілім; әдіс, педагогикалық зерттеудің негізін құрайтын жалпы ұстанымдар, қағидалар мен әдістер жүйесі; жаңа педагогикалық білімге қол жеткізетін тәсілдер туралы білімдер жүйесі; қайсыбір теория немесе зерттеу бағдарламасын қабылдайтын немесе жоққа шығаратын ережелер деп түсінеді.

«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнін оқытудың мақсаты– докторанттардың ғылым философиясы және әдіснамасы, педагогиканың философиясы және әдіснамасы, педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістемесі саласындағы жүйелі құзыреттіліктерін қалыптастыру, демек әдіснамалық құзыреттіліктерін дамыту.

«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнін оқытудың міндеттері - докторанттарды ғылымның философиясы және әдіснамасымен, педагогиканың философиясы және әдіснамасының теориялық қағидалары туралы білімдерін жүйелеу; докторанттардың педагогикалық зерттеудегі әдіснамалық бағдарлар туралы білімдерін тереңдету; докторанттарды педагогикалық зерттеудің ғылыми, ұғымдық, өлшемдік аппаратын құруға дағдыландыру; педагогика саласындағы ғылыми-

зерттеулерді және білім беру жүйесіндегі жобаларды сараптамадан өткізу біліктілігін қалыптастыру [10; 11; 12].

«Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнінің осы міндеттерін іске асыру үшін әдебиеттегі ғылыми білімдерді модельдеу саласында біршама жинақталған қорды жүйелеп, олардың тәжірибесін басшылыққа алдық

Бұл педагогикалық білімдердің көрсетілу бағыттары базалық пәннен оқу пәнін құрылымдауға, күрделі ғылыми білімді қабылдауды жеңілдетуге, оны жылдам есте сақтауға және пайымдауға мүмкіндік жасайды. Әдіснамалық білімді ғылыми-әдістемелік қамтамасыз етудің сипаттамасына негіздей отырып, «Педагогиканың философиясы және әдіснамасы» пәнінің мазмұнын докторанттарға түсінікті болу үшін *дидактикалық көрсетілімдерді* былайша топтастырдық:

1. *Ғылым философиясының, педагогиканың философиялық және әдіснамалық негіздерін, дидактиканың, психологияның теориялық негіздерін, пәнаралық байланыстарды құрылымдаған сызбалар мен суреттер* («Заманауи ғылымның сипаттамасы», «Ғылыми революцияның мәні, типтері және даму кезеңдері», «Педагогикалық парадигма және оның сипаттамасы», «Ғылымның даму кезеңдері және әдіснама типтері», «Ғылым дамуының тұжырымдамалары», «Педагогиканы ғылыми пән ретінде ғылымтанушылық талдау», «Педагогиканың философиялық негіздері», «Педагогиканың дидактикалық негіздері», «Педагогиканың дидактикалық негіздері», «Ғылымның жалпыпәндік моделі») [9; 10; 11].

2. *Педагогиканың философиясы мен әдіснамасының мәнін, құрылымын, мазмұнын ашып көрсететін сызбалар мен суреттер* («Педагогиканың философиясы мен әдіснамасының оқу пәні ретіндегі құрылымы», «Диалектиканың заңдары, категориялары, ұстанымдары, тұғырлары, әдістері және олардың педагогика әдіснамасына трансформациялануы», «Педагогикалық теорияның құрылымы, қызметтері және матрицасы», «Педагогикалық танымның әдіснамасы мен әдістеріне арналған ғылыми семинарлар», «Педагогика әдіснамасының мағыналық алаңы», «Педагогика ғылымының әдіснамалық бағдарлары», «Педагогикалық инноватиканың мағыналық алаңы», «Дидактикалық теориялар мен тұжырымдамалар», «Педагогика әдіснамасының моделі») [9; 10; 12; 13].

3. *Педагогикадағы әдіснамалық білімнің мазмұнын баяндайтын сызбалар мен суреттер* («Педагогика әдіснамасы ұғымының оқулықтарда түсіндірілуі», «Педагогика әдіснамасының даму кезеңдері», «Педагогикадағы әдіснамалық білімнің мәні», «Педагогикалық және мәдениеттанымдық құбылыстар мен үдерістерді зерттеудің әдіснамалық тұғырларының қоры», «Педагогикадағы әдіснамалық тұғырлар», «Педагогикадағы әдіснамалық ұстанымдар») [9; 10; 11].

4. *Ғылыми-педагогикалық таным әдіснамасын нақтылайтын сызбалар мен суреттер* («Педагогикалық зерттеудің әдіснамалық негіздерінің құрамы», «Педагогикалық зерттеудегі әдіснамалық талдау деңгейлерінің қызметтері», «Педагогикалық зерттеу әдіснамасының моделі», «Әдіснамалық рефлексияның мазмұны», «Әдіснамалық мәселелер жіктемеесі», «Ғылыми-педагогикалық зерттеу нәтижелерінің жіктелуі» «Ғылыми-педагогикалық зерттеу нәтижелері сапасын бағалаудың өлшемдері мен көрсеткіштері») [5-9].

5. *Ғылыми-педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістеріне арналған сызбалар мен суреттер* («Әдіснамалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Тарихи-педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Салыстырмалы-педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Дидактикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Әлеуметтік-педагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Этнопедагогикалық зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Тәрбие мәселесін зерттеудің әдіснамасы мен әдістері», «Тәрбие мәселесін зерттеудің әдіснамалық тұғырлығы», «Кәсіптік педагогика мәселесін зерттеудің әдіснамасы мен әдістері») [10; 11].

6. *Педагогтің зерттеушілік мәдениетінің тұжырымдамалық және қолданбалы негіздерін сипаттайтын сызбалар мен суреттер* («Педагогтің зерттеушілік мәдениетінің құрылымы», «Педагогтің зерттеушілік мәдениетінің моделі», «Педагогтің зерттеушілік мәдениеті типтерінің сипаттамасы», «Педагогтің зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру үдерісінің теориялық моделі», «Педагогтің зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру тұжырымдамалары», «Зерттеушінің ғылыми мектептегі әрекетінің құрылымы») [10; 11; 12; 13].

Дидактикалық көрсетілімдер оқулықтар мен оқу құралдарында берілген және бұл оқу басылымдарының көпшілігі авторлық құқыққа ие [6]. Сондай-ақ, «Педагогикалық инноватиканың мағыналық алаңы», «Дидактикалық теориялар мен тұжырымдамалар» атты көрсетілімдерге арнайы авторлық куәлік берілді.

«Педагогиканың философиясы мен әдіснамасы» пәнін оқыту жүйесіне: докторанттарды әдіснамалық ойлауға баулу, зертеудің логикасын анықтау және оны жүргізуге үйрету, оларда ғылыми жұмысты ұйымдастыру мен басқару, білім беру саласында стратегия мен тактика жасай алу, сараптама бере алу құзыреттіліктерін қалыптастыру енеді. Осы жүйені қамтамасыз ететін білім алушылардың танымдық, кәсіби, өмірлік, менталдық тәжірибесіне сәйкес технологияларды кеңінен қолданылуда. Олардың ішінде оқытудың базалық техникасына база назар аударылды, сол себепті докторанттарға берілетін білімдер жүйесін академиялық сауаттылықтың құраушысы зерттеу нәтижелерін ауызша баяндау құзыреттілігін дамытуға бағытталған дидактикалық көрсетілімдерді пайдалану таңдалынды.

Бұл жүйенің жетекші идеясы – педагогиканың философиясы мен әдіснамасының докторанттардың ғылыми-зерттеушілік әлеуетінің іргетасы. Ауызша баяндау құзыреттілігі – аталмыш әлеуеттің басты құраушысы. Дидактикалық көрсетілімдер - ауызша баяндау құзыреттілігін дамытудың тиімді құралы. Бұларға қойылатын талаптар ғылымда зерделенген. Сол талаптарды басшылыққа ала отырып, елуге жуық көрсетілімдер пайдаланылды. Көрсетілімдер білім алушылардың педагогика философиясы мен әдіснамасы туралы білімдерін нақтылайды, зерттеу барысында оларды пайдалану тетіктерін оңайлатады, семинардағы жауаптарын толыққанды етуге ықпал жасайды, өзіндік жұмыстың мағынасын түсініп орындауына көмектеседі, пән емтиханына дайындалған кезде бағдарлық қызмет аяқарады.

Пәннен дәріс, семинар, өзіндік жұмыс барысында докторанттар ғылыми баяндама жасауға үйретіледі. Ғылыми баяндама – зерттеушінің өзінің ғылыми ізденісінің, жобалауының, тәжірибесінің нәтижелерін мазмұнын баяндайтын көпшілік алдында сөз сөйлеуі. Докторант сол баяндаманы жазып дайындау үшін педагогикалық зерттеудің әдіснамасынан алған білімін іске асыра алған деңгейін көрсетеді.

Қорытынды. Докторанттар педагогиканың ғылыми жүйе ретіндегі құрылымын, педагогика әдіснамасының даму тарихы мен кезеңдерін, педагогика әдіснамасының ұғымдық-түсініктік жүйесін, педагогикадағы әдіснамалық бағдарлар, тұғырлар және ұстанымдарды теориялық деңгейде меңгереді. Сондай-ақ, олар зерттеудің бағытын, мәселесін және тақырыбын анықтай алу, педагогиканың әдіснамасы тұрғысынан зерттеу тақырыбының көкейкестілігін негіздей алу, әдіснамалық тұғырлардың мүмкіндіктерін өз зерттеуінің пәніне көшіре алуы, пайдалануы, өз зерттеуінің нәтижелерін рәсімдеу және жариялау, ғылым әдіснамасы туралы пікір сайыстарға қатысу, ғалымдардың ғылыми-зерттеушілік бағдарламаларына, авторлық білім беру бағдарламаларына сараптама жүргізе білу, педагогикалық зерттеулер және білім беру ұйымдары жобаларына сараптамалық баға бере алу қабілетін дамытады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1 Лытаева М.А., Талалакина Е.В. *Academic skills: сущность, модель, практика//Вопросы образования. -2011. - № 1. – С. 178-201.*

2 Булатбаева А.А. *Методология исследовательской деятельности магистранта: теория и практика. Монография. – Алматы: ВИ КНБ РК, 2009. - 216 с.*

3 Мынбаева А.К. *Организация и планирование научных исследований (в области педагогики и образования): учебное пособие для магистратуры. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. - 300 с.*

4 Мизимбаева А.С. *Развитие исследовательской культуры магистрантов. Дис...на соиск. ученой степени доктора философии (PhD), 2015. – 215 с.*

5 Абу Наср аль-Фараби. *Добродетельный город. Философски трактаты. – PS; Международный клуб Абая, 2014. – 504 с.*

6 Хесс Р. *Философияның таңдаулы 25 кітабы. – Алматы: «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры, 2019. – 360 б.*

7 Таубаева Ш.Т. *Әл-Фарабидің педагогикалық тұжырымдамасы//Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Хабаршысы. «Педагогикалық ғылымдар» сериясы. – 2020. - № 1 (62). – 4-20 бб.*

8 Балтабаева Ж. *Тіл дамыту: теориясы мен әдістемесі./Монография.-Алматы: «Балауса», 2018.-264 б.*

9 Грядовой Д.И. *Философия. Структурный курс основ философии. Учебное пособие. – М.: Издательство «Шит-М», - 1999. – 266 с.*

10 Кожжахметова К.Ж., Таубаева Ш.Т., Джанзакова Ш.И. *Методология общей и этнической педагогики в логико-структурных схемах: учебно-методическое пособие для студентов высших*

педагогических учебных заведений, магистрантов, аспирантов и докторантов в области педагогики. – Алматы, 2005. - 174 с.

11 Таубаева Ш. Исследовательская культура учителя: от теории к практике/ Монография. - Алматы: «Қазақ университеті», 2016. - 423 с

12 Таубаева Ш. Педагогикалық зерттеулердің әдіснамасы мен әдістері. Оқулық. Алматы: Қазақ университеті, 2019.- 360 б.

13 Таубаева Ш. Педагогиканың философиясы және әдіснамасы. Оқулық. Редакциясын басқарған философия ғылымдарының докторы, профессор, А.Р. Масалимова. - Алматы: Қазақ университеті, 2019.- 388 б.

References:

1. Lytaeva M.A., Talalakina E.V. Academic skills: suşnost, model, praktika//Voprosy obrazovania. - 2011. - № 1. – S. 178-201.

2. Bulatbaeva A.A. Metodologia issledovatel'skoi deiatelnosti magistranta: teoria i praktika. Monografiya. – Almaty: VI KNB RK, 2009. - 216 s.

3. Mynbaeva A.K. Organizatsia i planirovanie nauchnyh issledovani (v oblasti pedagogiki i obrazovania): uchebnoe posobie dlä magistratury. – Almaty: Qazaq universiteti, 2017. - 300 s.

4. Mizimbaeva A.S. Razvitie issledovatel'skoi kültury magistrantov. Dis...na soisk. uchenoi stepeni doktora filosofii (PhD), 2015. – 215 s.

5. Abu Nasr äI-Farabi. Dobodetelnyi gorod. Filosofski traktaty. – PS; Mejdunarodnyi klub Abaia, 2014. – 504 s.

6. Hess R. Filosofianıñ tañdauly 25 kitabı. – Almaty: «Ülttyq audarma bürosı» qoğamdyq qory, 2019. – 360 b.

7. Taubaeva Ş.T. ÄI-Farabidiñ pedagogikalıq tüjyrymdaması//ÄI-Farabi atyndağy QazÜU Habarşysy. «Pedagogikalıq ғылымдар» seriesy. – 2020. - № 1 (62). – 4-20 bb.

8. Baltabaeva J. Til damytu: teoriyası men ädistemesi./Monografiya.-Almaty: «Balausa», 2018.-264 b.

9. Grädovoi D.İ. Filosofia. Strukturnyi kurs osnov filosofii. Uchebnoe posobie. – M.: Izdatelstvo «Şit-M», - 1999. – 266 s.

10. Kojahmetova K.J., Taubaeva Ş.T., Janzakova Ş.İ. Metodologia obşei i etnicheskoi pedagogiki v logiko-strukturnyh shemah: uchebno-metodicheskoe posobie dlä studentov vysşih pedagogicheskikh uchebnyh zavedeni, magistrantov, aspirantov i doktorantov v oblasti pedagogiki. – Almaty, 2005. - 174 s.

11. Taubaeva Ş. İssledovatel'skaia kültura uchitelä: ot teorii k praktike/ Monografiya. - Almaty: «Qazaq universiteti», 2016. - 423 s

12. Taubaeva Ş. Pedagogikalıq zertteulerdiñ ädisnaması men ädisteri. Oqulyq. Almaty: Qazaq universiteti, 2019.- 360 b.

13. Taubaeva Ş. Pedagogikanyñ filosofiasy jäne ädisnaması. Oqulyq. Redaksiasyn basqarğan filosofia ғылымдарының докторы, професор, А.Р. Масалимова. - Almaty: Qazaq universiteti, 2019.- 388 b.

МРНТИ 16.21.21

<https://doi.org/10.51889/2020-2.1728-7804.81>

Рауандина А.,¹ Бабажанова Ж.²

^{1,2} Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

ЕТІСТІКТИҢ ШАҚТАРЫН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

Аңдатпа

Мақалада ана тілін оқыту мәселесі сөз болады. Қазақ тілін оқытудың нәтижелі болуына әсер ететін негізгі факторлар айқындалған. Олардың бірі мұғалімнің дайындығы болса, екіншісі сабақтың мақсатына, меңгертуге ұсынылатын білім мазмұнының ерекшелігіне орай оқушылардың іс-әрекетін тиімді үйлестіру болып табылады. Сонымен қатар мақалада білім мазмұнына, оқушылардың білімі мен дағдысына сәйкестендірілген оқыту әдістерін анықтаудың маңыздылығы айтылады. Сондықтан "жаңа білімді ескі білімге байлап берудің" тиімді болатыны көрсетілген. Мақалада грамматикалық білімдерді меңгерту, оның ішінде етістіктің шақтарын оқыту мәселесі сөз болады. Етістік морфологияның ең күрделі аспектілерінің бірі. Етістіктің шақтарын меңгертудің заманауи әдістері